

Erken Çocuklukta Yaratıcı Drama ve Sanat Eğitimi Kavramsal Yaklaşım

Creative Drama and Art Education in Early Childhood Conceptual Approach

Derya Türkmen¹

ÖZ	ABSTRACT
Bu çalışma, erken çocukluk döneminde yaratıcı drama ve sanat eğitiminin çocukların gelişimine olan katkılarını ele alınmaktadır. Geçmişten günümüze değişen eğitim anlayışının yalnızca akademik başarıyı önemsemediği görülmektedir. Değişen toplumla birlikte artık yaratıcılık, iletişim kurma becerileri ve sosyo-duygusal becerilerin de desteklenmesi gerektiği amaçlanmaktadır. Yaratıcı drama ve sanat eğitimi çocukların özgüven kazanmasını sağlar. Aynı zamanda çocuklar bireysel potansiyellerini keşfederek, sosyal iletişim becerilerini en üst seviyeye taşır. Yaratıcı drama ve sanat eğitimi, çocukların kendilerini özgürce ifade edebilecekleri kalıcı öğrenme ortamı sunar. Çalışmada bu iki yaklaşımın temel kavramları, uygulama biçimleri ve çocukların gelişimlerine katkısı incelenmiş olup, yaratıcı drama ve sanat eğitiminin birlikte nasıl kullanılabileceği açıklanmıştır.	This study focuses on the contributions of creative drama and art education to children's development in early childhood. It is seen that the changing understanding of education from past to present does not only care about academic success. With the changing society, it is now aimed to support creativity, communication skills and socio-emotional skills. Creative drama and art education help children gain self-confidence. At the same time, children discover their individual potential and maximize their social communication skills. Creative drama and art education offer a permanent learning environment where children can express themselves freely. In this study, the basic concepts of these two approaches, their application forms and their contribution to children's development are examined, and it is explained how creative drama and art education can be used together.
Anahtar Kelimeler: Erken Çocuk Eğitimi, Yaratıcı Drama, Sanat Eğitimi.	Keywords: Early Childhood Education, Creative Drama, Art Education.

Extended Abstract

Aim

The aim of this study was to examine the effects of creative drama and art education on child development in early childhood education. Research has been conducted on how these two approaches can be integrated. At the same time, information on the application steps of creative drama and education was given. In line with this information, their multifaceted contributions to the development of the child were revealed. In particular, the focus is on

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Okul Öncesi Eğitimi, e-posta: deryaturkmen71@gmail.com Orcid ID: 0009-0008-9719-8899

Türkmen, D. (2025). Erken çocuklukta yaratıcı drama ve sanat eğitimi kavramsal yaklaşım. *Early Childhood Education Researches*, 3(1), 1-19.

supporting children's creativity by getting rid of the limitations of traditional teaching methods and techniques

Method

This study is a compilation study based on a literature review. A review study is created by examining current articles on any subject and bringing them together as a whole. In this study, it was ensured that the research on creative drama and art education were transferred in a way to be integrated with the subject. The sources used in the research have reliable and scientific content and contain information about creative drama and art education. The information obtained is organized the mantically and aims to contribute to the academic field.

Results

When we look at the studies examined, it is seen that creative drama and art education contribute to the development of children in early childhood. Many studies have explained that creative drama and art education contribute to children's empathy skills and improve their verbal and non-verbal communication skills. At the same time, creative drama and art education have been found to be practices that contribute to the psychological healing of children. Creative drama and art education, while supporting the child's self-confidence in practice, also develops empathy skills. In this direction, it allow the individual to discover his/her potential.

Creative drama allows children to express themselves comfortably in a group and contributes to the acquisition of cooperation skills and them spirit. Techniques such as role playing, pantomime and improvisation contribute to children's high-level thinking skills. Because the child develops an alternative perspective by taking on the roles of different people. Drama activities creative a psychological relaxation effect as they enable children to express their emotions. Especially children's expressing their emotions takes place during the evaluation phase of the drama. Evaluation is the part of the drama where energy is released, and emotions are revealed. Through this part, children say goodbye to their traumatic feelings.

Art education develops the fine muscle motor skills of a child in early childhood. It helps children to learn visual design elements such as color, shape, space, line and texture and to create original products with these elements. During art education, the child develops independent thinking skills. This independent thinking skill turns into an intrinsic motivation in the child. Because of this motivation, the child pays attention to the activity.

The study emphasized that both approaches support children's language development. Both approaches focus on supporting children's verbal and non-verbal expression skills. While creative drama focuses more on children expressing themselves verbally, art education asks children to express their feelings and thoughts with symbols. Although at his point they are at a crossroads, as a result, the expression of emotions is very important in both. Its contribution to cognitive development allows children to exercise their minds. Creativity, critical thinking, attention and focus skills are developed.

In the studies analyzed, it is seen that both approaches try to contribute to children's social awareness skills. It aims to raise individuals who are sensitive to the environment. It aims to raise individuals who are sensitive to the environment. While trying to empathize with the environment they live in through drama, they develop being an aesthetic and sensitive individual through art education. Especially environmental education and values education

are very important for children's social awareness. These two trainings will raise the child's awareness of his/her environment.

Art therapy is a therapy which individuals transfer their feelings, thoughts and psychological crises through art. When applied in early childhood, it enables children to discover their inner world and cope with traumatic events they have experienced. This allows children to regulate themselves emotionally. Children try to allow them to be in a state of spiritual well-being. It also helps the child to accept their feelings.

Creative drama and art education affect the child's developmental areas holistically. They are training that try to reveal the child's strengths. These two trainings should be planned in detail before implementation. These activities, which can be done both individually and in groups, support the development of the child. For this reason, educators should include creative drama and art education more in their official plans. The more we maximize children's potential, the more we develop their higher-level thinking skills in direct proportion.

Giriş

Bu çalışma, erken çocukluk döneminde sanat eğitimi ve yaratıcı drama yöntemlerinin gelişimsel ve eğitsel açıdan önemine dayanarak, literatür taramasına dayalı bir derleme niteliği taşımaktadır. Günümüz eğitim sistemleri, çocukların yalnızca akademik başarılarına değil, yaratıcı düşünme, problem çözme, iş birliği becerileri ve sözel ve sözel olmayan iletişim becerileri gibi çok boyutlu becerileri desteklemeyi amaçlamaktadır. Geleneksel eğitim yaklaşımlarından uzaklaşarak, çocukları tüm gelişim alanlarının desteklenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Yaratıcı drama ve sanat eğitimi bu ihtiyaca cevap veren, bireyin yaratıcılığını en üst seviyeye çıkarmasını ve kendini özgürce ifade edebilmesini sağlayan iki yöntemdir. Erken çocukluk dönemi, gelişimin en hızlı gerçekleştiği ve temel yaşam becerilerinin kazandırıldığı bir dönemdir. Bu dönemde çocukların hayal güçlerini destekleyici ve oyun temelli etkinliklere yer verilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda yaratıcı drama ve sanat eğitimi çocukların aktif olarak katıldıkları, farklı roller aracılığıyla duygularını dışa vurdukları yapılandırılmış veya yapılandırılmamış öğrenme süreçlerini barındırır.

Temel Kavramlar

Yaratıcı Drama ile İlgili Temel Kavramlar

Tiyatro ile yaratıcı drama arasında belirgin farklar vardır. Tiyatro, seyirci olmadan gerçekleşmezken, yaratıcı drama izleyicisiz bir şekilde yapılır. Her iki alan da aydınlık, kültürlü, düşünen ve sorgulayan bireyler yetiştirmeyi hedeflese de tiyatro bir sanat dalıdır, yaratıcı drama ise eğitim bilimi alanına girer ve sanat eğitiminin önemli bir bölümünü oluşturur (San, 2008). Yaratıcı dramaya ilişkin başka tanımlarda bulunmaktadır.

Kenneth Tynan'a ise güzel bir drama fikirlerden oluşandır. Hayatımız, jest ve sözcüklerin bir araya gelmesiyle meydana gelir (Balıkcı, 2001).

Bayan Heatcote: Drama ile mümkün olan şey, dramanın nasıl kullanıldığıyla ilgilidir. Öğrenme genellikle uzak ya da soyut bir konuyu ele alarak gerçekleşir; bu, öğrencinin doğrudan deneyimleyemediği ve dış dünyasında yer alan bir şeydir. Ancak dramanın içinde, olaylar birdenbire geliştiği için zamanın içinde adım atarsınız (Heathcote, 1983).

Türkiye’de ise drama alanında öncü olan ve akademik çalışmalarıyla tanınan İnci San yaratıcı dramayı, katılımcıların kendi yaratıcı düşünme becerilerini kullanarak, yazılı bir metin olmaksızın, duygu ve düşüncelerini doğaçlama ve rol oynama gibi tekniklerle canlandırması şeklinde tanımlar. İnci San’la dostluğuyla bilinen yaratıcı drama alanına katkılarıyla tanınan Tamer Levent ise yaratıcı dramayı bir eylem içindeki davranışların bütünü olarak tanımlamaktadır (Adıgüzel, 2021).

Eğitimde yaratıcı drama, çocukların bütün gelişim alanlarının geliştirilmesinde ya da fen eğitimi, matematik eğitimi, psikoloji gibi farklı disiplin alanlarıyla bütünleşebilir ya da toplumsal değerlerin içselleştirilmesinde kullanılabilir. Bu bağlamda baktığımızda yaratıcı drama bütün alanlarda kullanılabilir (Akoğuz ve Akoğuz, 2019).

Eğitsel drama, iki önemli yönü ve amacı olduğu için tanımlanabilir. Bunlardan biri ‘yaratıcı çalışma’, diğeri ise ‘başla çıkma çalışması’ olarak ele alınabilir. Her iki yön de bireyin gelişiminde önemli deneyim alanları oluşturur. Eğitim dramasının geniş bir tanımı, sosyal durumu daha iyi anlamak veya bu durumu hayal gücüyle deneyimleyerek tanımlamak amacıyla ‘rol oynamak’ olarak yapılabilir (Heathcote, 1970).

Erken çocukluk dönemi çocukların sembolik düşünme becerilerinin temelini oluşturan bir dönemdir. Bu dönemde meydana gelen ‘mış gibi yapma’ dramının da temelini oluşturan hatta dramının bel kemiği diyebileceğimiz bir kavramdır. ‘Mış gibi yapma’ sanki, eğer olsaydı kavramlarıyla eş anlamlı kullanılmaktadır. Drama etkinliklerinde gerçek dünya ile hayali dünya arasında bir köprü olduğunu düşünürsek, drama çocukların üst düzey düşünme becerilerini geliştiren ve yeni öğrenme kapıları açan öğrenme yöntemidir (Akyol, 2017).

Dramatik oyun, bir grup katılımcının etkileşimde bulunarak, dramatik bir eyleme şekil vermesine denir. Gerçek ya da hayali kişilerle etkileşim halinde olmasını sağlar. Çocuğun yapmaktan keyif aldığı oyun ile çocuk kendini ifade etme olanağı bulur. Sadece oyunlarla değil; müzik, hareket ve dans çalışmalarını da içinde barındırır (Dolinská & Švábová, 2024).

Dramaturgi, tiyatronun temel ve vazgeçilmez bir unsurudur. Dramaturgi, dramatik yapıyı analiz etme, çözümleme ve anlamlandırma becerisi gerektiren bir alandır. Başlangıçta tiyatroya odaklanmışken, günümüzde opera, dans, film yapımı ve performans sanatları gibi farklı alanlara da yayılmıştır. Ayrıca, kültürlerarası arabuluculuk, araştırma yönetimi, medya içeriği analizi ve sosyal medya stratejileri gibi geniş bir rol yelpazesine sahiptir (Romanska, 2015).

Dramatizasyon, belli bir metne bağlı kalmayı zorunda bıraktığı için dramada kullanılan diğer tekniklere göre yaratıcı düşünme becerisini sınırladığı görülmektedir. Çocukların yaratıcılıklarını desteklemediği için sağladığı faydalar da sınırlıdır (Akyol, 2017).

Drama çalışmalarında genellikle dört temel uygulama yöntemi vardır; güven kazanma, uyum sağlama, beş duyu kullanma ve gözlem yeteneği geliştirmedir. Yaratıcı drama birlikte öğretmen özgürce role girebilir ve yaratıcı dramayı programın ayrılmaz bir parçası haline getirebilir. Dramada çocuğun katılımı önemli olduğu için süreç içinde çocuk asla yargılanmaz. Katılmak istemediğinden sessizce izlemesine izin verilir. Drama, empati eğitimi amacıyla kullanılmak istenildiğinde uzun süreli bir şekilde planlanmalıdır (Karagüven, 2015).

Sanat Eğitimi İlgili Temel Kavramlar

Günümüzde okul öncesi eğitim kurumlarında yapılandırılmış veya yapılandırılmamış bir şekilde sanat eğitimi çalışmaları sürdürülmektedir (Özalp, 2019).

Alman ve Avusturyalı psikologların geliştirdiği Gestalt kuramına göre görsel algı, nesnelerin ayrıntılarının fark edilmesi, biçimin basitten karmaşığa doğru yayılması ve somut şeklin soyutlaştırılmasıdır (Özsoy ve Mamur, 2019). Bu anlayış, sanat eğitiminin çocukların gelişimindeki rolünü vurgulayan önemli bir bakış açısı sunar.

Friedrich Froebel, Almanya’da 1830 yılların sonunda doğru anaokulunu kurarak çocukların ilk sanatsal etkinliklere tanışmasına sağlamıştır. Sanat eğitim programında ‘görevler’ diye nitelendirdiği etkinlikler, hamur çalışma, boyalarla resim yapma, kâğıt katlama, nakış, dokuma vb. çalışmalardır. Margaret Macmillan, çocukların sanatsal yolla kendilerini ifade etmelerini odaklanmıştır. Ona göre, erken çocukluk eğitimi hayal gücünün geliştirilmesinde en önemli araçtır (Ulutaş ve Ersoy, 2004).

Görsel Tasarım Öğeleri: Görsel tasarımı için bir dizi temel öğeler kullanılır. Bu öğeler görsel tasarımın temel yapı taşlarına oluşturur ve bu öğeler olmadan sanat eseri yaratmak mümkün değildir. Bu öğelerin çok çeşitli ifade ediş becerileri vardır. Bu öğeleri, bir evin temelini oluşturan kolonlara benzetebiliriz. Eğer bir evde kolonlar yoksa, o ev sağlam bir şekilde ayakta duramaz ve çöker. Görsel tasarım öğelerini de bu şekilde düşünebiliriz. Görsel tasarım öğelerini şöyle sıralayabiliriz; nokta, çizgi, doku, biçim, şekil, espas ve renk (Gezer, 2019).

Çizgi: Çizgi, sanat ve tasarımla yalnızca bir hat olmaktan çok daha fazlasıdır. Ressamların bir resmi çizerken kullandıkları şekiller, kenarlar ya da nesneyi çevrelemesine yardım eder. Ebat, yön, uzunluk, genişlik ve ağırlık gibi çizgilerin kendilerine özgü boyutları vardır (Aral ve Duman, 2018).

Uzunluk, çizginin çizgi olarak algılanmasıdır. Uzun veya kısa olabilir. Süreklilik, çizgilerin karakteri gibidir. Yön, çizgilere baktığımızda gördüğümüz yatay, düşey, dalgalı, zigzag gibi özelliklerdir (Güngör, 2010).

Çizgi, sadece kalemle ya da benzeri bir araçla çizilen bir hat olmanın ötesindedir; önemli olan izleyicinin üzerinde bir iz bırakmaktır. Örneğin, bir tablo üzerindeki şekiller, bize çizgi etkisi yaratıyorsa, görsel tasarım açısından çizgi olarak değerlendirilir (Gezer, 2019).

Çocuklar için çizgi kavramı soyut bir kavramdır. Bu yüzden çocuklara çizgi kavramını verirken ip ve çerçeve kullanılmalıdır. Bir çerçevenin etrafına birkaç santimetre aralıklarla küçük çiviler çakalım. Çocuklara, ip çivilerden geçirerek kendi çizgi tasarımlarını oluşturmaları için fırsat verilmelidir. Aynı etkinlik farklı renkteki iplerden ve mukavva bir çerçeveden de yapılabilir (Aral ve Duman, 2018). Çizgi, sadece bir görsel ifade etme aracı olmakla kalmaz, aynı zamanda çocukların duygusal ve zihinsel gelişimlerini de yansıtan bir iletişim aracıdır.

Çocukların resimlerinde kullandıkları çizgiler, iç dünyalarını anlamada önemli ipuçları vermektedir. Sert ve bastırılarak çizilmiş çizgiler, çocuğun içindeki bastırılmış duygu birikimlerine işaret eder. Silik ve belirsiz çizilmiş çizgiler genellikle kararsızlık veya içsel kırılganlığı temsil edebilir. Bu yönüyle çizgi, çocukların duygusal durumlarını, kendilerini ifade etme biçimleri ve gelişim düzeyleri hakkında bilgi verir.

Renk: Etrafımızda gördüğümüz bütün her şey üzerlerine gelen ışığı yansıttıkları için görünürler. Dünyamıza güneşten gelen ışınlar, nesneleri ilk olarak beyaz olarak algılamamıza sebep olur. Nesnelerin bu ışınları emerek, yansımasıyla renk farklılıkları oluşmaktadır (Aksoy, 2021).

Birçok insanın favori renkleri vardır. Renkler, bizlere duygulara kapılmamızı ve tepki vermemizi sağlar. Çocukların renk tercihleri küçük yaşlarda oluşmaya başlar. Bu yüzden sanat eserlerinde kullandıkları renk seçimleri duygularının bir parçasıdır. Renklerin sınıflandırılması ana renkler, ikincil renkler, ara renkler, tamamlayıcı renkler ve nötr renklerdir. Ana renkler; kırmızı, mavi ve sarı renklerdir. İkincil renkler, iki adet ana rengin aynı miktarda karıştırılmasıyla oluşur. Tamamlayıcı renkler renk çemberinde birbirinin zıttı olan renklerdir. Nötr renkler, siyah ve beyaz olmak üzere iki renkten oluşmaktadır (Aral ve Duman, 2018). Çocukların renk seçimleri, sadece estetik bir tercih değil, aynı zamanda duygusal durumlarının ve psikolojik süreçlerinin yansımasıdır.

Çocuklar resimlerinde renkleri sadece estetik bir araç olarak kullanmazlar. Renkler çocukların iç dünyalarını ifade etmelerini sağlar. Parlak ve canlı renkler genellikle neşeyi ve enerjiyi yansıtırken; soğuk renk kullanımı ise içe kapanıklık, çekingenlik ve duygularını bastırma ve gizleme eğilimi görülmektedir. Bu nedenle çocuk resimlerindeki renk tercihleri, pedagojik değerlendirmelerde çocuğun iç dünyası hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmamızı sağlar.

Biçim (Form): Türkçeye yerleşmiş olan ‘biçim’ kelimesi, formun karşılığı olarak sıkça kullanılır. Bazen de biçim yerine ‘şekil’ kelimesi tercih edilmektedir. Ancak şekil ile biçim arasında anlam kargaşası bulunmaktadır. Bu kargaşanın temel nedeni her iki kelimenin de günlük konuşma dilinde birbirlerinin yerine tutuyor olmasıdır. Oysa sanatta kullanılan terimler incelendiğinde iki terimin arasındaki farkı görebiliyoruz. Sonuç olarak şekil iki boyutluyken, biçim ise üç boyutludur (Gezer, 2019). Bu nedenle, şekil ve biçim arasındaki fark, çocukların sanatsal farklı anlamlar taşıyan önemli bir ayrım yaratır ve onların iç dünyalarını daha doğru anlamamıza yardımcı olur.

Çocukların kullandığı biçimler bilişsel, duygusal ve sosyal gelişim düzeyleri hakkında önemli ipuçları verir. Örneğin; biçim olarak eksik çizilmiş uzuvlar veya detaylar bastırılmış duyguların göstergesi olabilir. Çocuğun resimlerindeki biçimsel yapı, algısal örgütlenme becerilerini yansıtmaktadır. Biçimsel yapı, aynı zamanda çocuğun çevresine nasıl bağlandığını görsel olarak ifade etmesine yardımcı olur.

Tasarım ya da Kompozisyon: Tüm sanat eserlerinde kompozisyon gereklidir. Kompozisyon olmadan bir sanat eserinde bütünlük oluşturulamaz. İyi bir ressamın konuyu akıcı bir şekilde anlatabilmesi için gerekli olan tüm unsurlar, kompozisyonun bir parçasıdır (Aslan, 2021).

Tasarıma da Kompozisyon, bir sanat eserinin başarısının ölçülmesi için genel bir standarttır. Eserin özgünlüğü, çeşitliliği ve ilgi çekici olması için eseri bütünsel bir yapıda incelemek zordur. Çocuk sanatçıları eserin tasarım ve kompozisyon konusunda daha az endişe duymalarının sebebi eserin son haliyle daha az ilgilenmeleridir. Ancak çocuklara tasarım ve kompozisyon konusunda bilgi verilmeli onlara yaratıcı planlama becerisi kazandırılmalıdır (Aral ve Duman, 2018).

Espas (Boşluk): Görsel sanat öğelerinden biri olan espas, Latince mesafe, aralık gibi anlamlara gelmektedir. Espas sınırlı ve sınırsız olarak gruplandırıldığında; sınırlı espas, ortamı kaplayan bir çerçevedir. Sınırlı espas da ortamın izin verdiği şekilde yer almaktadır (Kavukçu, 1996, s. 6 aktaran Mumcu, 2021). Espas, çocuğun iç dünyasını ve çevresiyle olan ilişkisini görsel bir dil aracılığıyla ifade etmesine olanak tanır, böylece çizimlerdeki boşluklar, duygusal durumları hakkında bilgi verir.

Espas, çocuğun kendini dünyada nasıl konumlandığını ve çevresiyle olan ilişkisini yansıtır. Resimlerin ortasına yerleştirilen figürler genellikle kendine güveneni simgelerken, sayfanın

köşelerine çizilen figürler yalnızlığı veya çevreden soyutlamayı ifade edebilir. Sayfayı aşırı derecede dolduran çocuklarda ise içsel gerginlik ile baş etme güçlüğü görülebilir; sayfada çok fazla boşluk bırakan çocuklarda ise ilgisizlik hissi gözlemlenebilir.

Şekil: Şekil, sanatın belki görsel sanat öğelerinin temel bileşenlerinden olup, nesnelerin iki boyutlu halleriyle zemin üzerinde eserin algılanmasını etkileyen öğedir. Şekil, algı üzerinden güçlü bir etki yaratır. Şeklin algılanabilmesi için zeminin özellikleri bilinmesi gerekir. Geometri şekillerin temelini oluşturur. Şekil büyük ve küçük olmak üzere iki türü vardır (Gezer, 2019).

Beynin algılamaya çalıştığı her şey de şekil-zemin ilişkisi vardır. Duyu organlarımız şekil-zemini anlamamıza yararlar (Kanat, 2021).

Bir sanatçının alana ne kadar geniş olursa olsun (kâğıt, karton, tahta ya da ayakkabı kutusu) onun çıkardığı eserin büyüklüğü şekil zemin ilişkisini etkiler. Olumlu alan ve olumsuz alan olmak üzere iki tür alan vardır. Olumlu alan; çizgiler, renkler, şekiller ve biçimler tarafından doldurulmuş boşluklardır. Olumsuz alan; kendisini çevreleyen sembollerden ya da şekillerin arasında kalan boşluklardır (Aral ve Duman, 2018). Bu şekilde, olumlu ve olumsuz alanın kullanımı, çocuğun görsel algı, düşünsel süreçleri ve çevreyle olan etkileşimini yansıtarak, onun gelişimsel düzeyine dair önemli ipuçları verir.

Gelişimsel açıdan çizilen her figürün ayrıntı düzeyi, çocuğun zihinsel ve motor gelişiminin bir göstergesidir. Daha karmaşık şekiller çizmek bilişsel olgunluğun belirtisi olabilirken, çok basit ve eksik parçalar gelişimsel gerilik ya da duygusal yoksunlukla ilişkilendirilebilir.

Sanatsal öğelerin temeline bakıldığında sanatçının dışavurumu ya da sanatın yapı taşı olan çizgi, renk ve şekil bunların kusursuz uyumu tasarım ve genel bir kompozisyon oluşturulduğunda ortaya çıkan ürüne sanat eseri dememiz uygun olacaktır. Erken çocukluk döneminde benzer aşamalar kaydedildiği ve temelinin plansız bir çalışmaya dayandığı görülmektedir. Görsel tasarım öğeleri, bir eseri anlamak, eleştirmek, yorum yapmak ve değerlendirmek için gerekli görülen ölçülerdir.

Yaratıcı Drama ve Sanat Eğitiminin Gelişimsel Değerlendirmesi

Yaratıcı Dramanın Çocukların Gelişim Alanlarıyla İlişkisi

Sosyal-Duygusal Gelişim Alanı: Drama bir grup çalışması olduğu için kendi içinde sosyalleşmeyi barındırmaktadır. Grup içerisinde problem çözme, tartışma, konuşma, gözlemleyen çocuğun sosyal iletişim becerilerinin geliştiğini görüyoruz. Bu nedenle drama etkinliğine sosyal gelişime katkısı olmayan çalışma olarak düşünemeyiz. Çocuğun değişik roller alması, farklı kişiliklere bürünmesi, çocuktaki empati duygusunu geliştirir (Gönen ve Dalkılıç, 2017).

Drama çocuklara grup içerisinde çeşitli sosyal farklılıklara rağmen birlikte oynama ve iş birliği içinde çalışmayı öğretir. Çocuklar grupta nasıl davranacaklarını, ne tür bir rolde yer alacaklarına bazen kendileri karar verirken, bazen de grup lideri karar verir. Bu karar verme süreci çocuğun kendine fark edebilmesi (güçlü ve zayıf yönleri), duygu ve düşüncelerini ifade edebilmesi, grup içinde sorumluluk alabilmesi, grup içinde demokratik ortam oluşturmaya (hoşgörü ve saygı) olanak tanır (Akyol, 2017).

Yaratıcı dramanın eğitime katkısı, her aşamasında kullanılabilir olması, çocukların kendilerine keşfederek güven duygusunu sağlamak ve duygularını özgürce ifade edebilmelerine olanak tanımak açısından önemlidir. Erken çocukluk döneminde çocuklar,

güven duygusuyla birlikte kendilerine daha güçlü ve sağlıklı hissederler. Duygularına özgürce ifade etmeye çalıştıkça bağımsız düşünme becerileri de gelişir (Bengi, 2024).

Dil Gelişim Alanı: Drama sadece sözel değil sözel olmayan iletişim becerilerinde de çok etkilidir. Drama çocukların düşünme, anlama, dinleme ve birbirleriyle olan iletişim kurma becerilerini kazandırır (Yazar vd., 2007).

Drama tekniği sosyal yaşamdaki dilin işlevsel olarak kazandırılmasında destekleyici olabilir. Çocuk drama etkinliğiyle farklı rollere girerek, bu rollere uygun diyaloglar gerçekleştirdiğinde, çocuk geçmiş ve şimdiyi anlama fırsatı bulur (Akyol, 2017).

Avustralya Ulusal Drama Derneği'nin (1984) yaptığı inceleme sonucu drama ortamında üç tip dilin kullanıldığını söylemiştir.

- I. Günlük yaşam dilinde kullanılan resmi olmayan dil
- II. Duygu ve düşüncülerin ifade edildiği ifade edici dil
- III. Karşılıklı etkilime dayalı etkileşimci dil

Erken çocukluk döneminde dilin zenginleşmesine katkı sağlayan ikinci ve üçüncü madde olan ifade edici dil ve etkileşimci dil çocuğun farklı rolleri alarak dil becerilerini geliştirdiği ortaya konmuştur (akt. Gönen ve Dalkılıç, 2017).

Bilişsel Gelişim Alanı: Drama çocukların gelişim alanlarını çok yönlü geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda baktığımızda drama, çoklu zekâ yaklaşım prensibine göre davranır. Her çocuğun özel olduğu, birbirinden farklı olduklarını kabul etmek dramanın temelini oluşturur (Akyol, 2017).

Çocuğun zihinde olmayan bir nesneyi, varlığı hayal etmesi, hissetmesi, dokunması, tadını almaya çalışması, zihinsel egzersiz yoluyla gerçekleşir (Yazar vd., 2007).

Öz Bakım Gelişim Alanı: Drama öz bakım gelişim alanına katkı sağlarken, çocuğun kendini ve vücudunu en doğal yolla tanımasına olanak tanır. Vücudunu en doğru şekilde kullanarak, günlük yaşantı içindeki davranışlara uyum sağlar (Gönen ve Dalkılıç, 2017).

Drama canlandırma aşamasında çocuk yaşadığı olayları değişik rollerle canlandırırken, duygularını vücut hareketleri ile anlatmaya çalışır. Çocuklara vücudunu koordineli bir şekilde kullanma öğretir (Yazar vd., 2007).

Sanat Eğitiminin Çocukların Gelişim Alanlarıyla İlişkisi

Sanat çocuğun düşünme becerisi üzerinde lider rolü oynar. Çocuğun sanat çalışmalarına baktığımızda çocuğun dünya ile bildiklerini, neyi önemli bulduğunu, kullandığı renklerden boyalardan ve çizimlerden anlayabiliriz. Çocuğun yaptığı detaylı çalışmalar okumayı ile ilgili ne bildiğini gösterir. Sanat yoluyla çocuklar görsel tasarım öğeleri olan; renk, şekil, boyut, çizgi, doku ve diğer sanatsal kavramları öğrenir (Aral ve Duman, 2018).

Erken çocukluk döneminde kullanılan sanat tekniklerinin kendine has özellikleri ve sembolleri vardır. Bu dönem çocukların ifade ediş biçimlerini kolaylaştırır. Çocuğun gelişimsel olarak neler yapabileceği bilinirse görsel sanatlar eğitimi uygulaması doğru bir şekilde çocuğa aktarılabilir (Ayaydın, 2010).

Çocuk sanatla uğraşırken duygusal tatmin yaşar. Çocuğun yaptığı etkinlikler onu ruhsal doyuma sürükler. Kendiyle gurur duymasını sağlar. Sanat bir çocuğun benlik kavramı ve kendisi hakkında düşüncelerini geliştirmektedir. Sanat çocuğa başarıyı ve hüner duygusunu kazandırarak olumlu öz benlik gelişimine katkı sağlayacaktır. Küçük çocuklar kendilerine sürekli geliştiren ve değişime açıktırlar. Sanat yoluyla kendilerinden bir parça veya bir uzantı görürler. Neleri yapıp, neleri yapamadıklarını öğrenmeye yardımcı olurlar (Aral ve Duman, 2018).

Yaratıcı Drama ve Sanat Eğitimi Aşamaları

Yaratıcı Dramanın Yapılandırılması ve Aşamaları

Yaratıcı dramanın aşamaları farklı kaynaklarda çeşitli biçimlerde sınıflandırılmıştır. San (1991) bu şamaları; ısınma ve rahatlama çalışmaları, oyunlar oynama, doğaçlama süreci, oluşum ve değerlendirme süreci olarak belirtmiştir (Sayim, 2021).

I. Isınma -Hazırlık Çalışması: Isınmak, yaratıcı dramaya başlamadan önce grubun olay üzerine dikkatlerini toplamaya yarayan bir çalışmadır. Isınma çalışmasını yaratıcı dramanın açılış aşaması olarak da düşünülebilir (Adıgüzel, 2021).

Isınma ve rahatlama çalışmaları, çocukların canlandırma çalışmalarına daha hevesli katılmasına destek olur. Grup arkadaşlarını tanır ve rahatlama sağlar. Bu aşamada, yürüme, koşma, zıplama, çekme, itme, dönme, yuvarlanma gibi çalışmalar yaptırılır (Akyol ve Pekdemir, 2018).

Akın'a (2016) göre ısınma çalışması fiziksel ve düşünsel olarak ikiye ayrılmaktadır. Fiziksel ısınmada katılımcılar vücutlarında ortaya çıkan gerilimin fark eder ve bu gerilimi en aza indirmek için rahatlatıcı etkinlikler yapar. Düşünsel ısınma, zihnin meşgul olduğu problemlerden kısa bir süreliğine uzaklaşarak, grup içinde uyum sağlamayı amaçlar. (Sayim,2021)

Isınma çalışmalarında grup dinamiğini oluşturmak çok önemlidir. Grup dinamiğini en yüksek seviyeye çıkarmak için katılımcılar arasında samimi bir ortam oluşturmak gerekmektedir. Bu samimi ortam yaratıcı dramaya yeni başlayacak bir çocuğa gruba karşı alışmasını ve güven kazanmasını sağlar. Isınma çalışmasının süresi durum ve amaca göre uzun süreli ya da kısa süreli olabilir (Adıgüzel, 2021).

Öğretmen, ısınma çalışmalarında konsantrasyon, hayal etme, gözlem, hareket (gevşeme, esneklik, koordinasyon, duyarlık) ve pandomim gibi hedefler belirleyerek, seçtiği konu üzerinde çalışmalar yapabilir. Bu çalışmaların içeriği çalışılan grubun özelliğine göre değişmektedir. Örneğin; 4-7 yaş grubundaki çocuklar basit bir müzik veya tempoda bedensel hareketler yapabilirken, 12-15 yaşındaki çocuklar daha karmaşık tempoda olan müziklere eşlik edebilirler (Gönen ve Dalkılıç, 2017).

II. Canlandırma Çalışması: Dramanın en temel bölümünü oluşturur. Bu aşama, oluşum, oyun, doğaçlama ve esas çalışma gibi isimlerle de eş anlamlıdır (Akyol ve Pekdemir, 2018).

Canlandırma çalışmasında süreç içinde yolculuğa çıkan çocuk; süreçte neler yaşayacağını bilmeden yola çıkar. Sürecin nasıl noktalanacağı bilinmez. Aynı zamanda süreç içinde kullanılan materyaller amaçlarının dışına çıkılarak kullanılabilir (Üstündağ,1998).

Canlandırma, bir kişinin rolünü üstlenmek, onun kişilik özelliklerine bürünmek ve onun tüm özelliklerini etkin bir şekilde yansıtmaya çalışılmasıdır. Bu aşama canlandırılacak tema

çerçevesinde drama lideri tarafından başlangıç noktasına dayanarak, doğaçlama, rol oynama ve diğer drama tekniklerin yoğun olarak kullanıldığı aşamadır. Bu aşamada, katılımcılar bireysel, ikili, büyük-küçük grup ya da grubun tamamını içinde barındıracak şekilde gerçekleştirilebilir (Adıgüzel, 2021).

Küçük çocuklarda herhangi bir olayın canlandırılması zorlayıcı olabilir. Bu yaşlardaki çocuklara verilen rolleri kolaylıkla üstlendikleri görülse de bazen bu rolleri yaparken doğallıklarını kaybedebilirler. Bu nedenle küçük çocuklarda 3-4 yaş pandomim, 5-6 yaş anlatım ve oyun ağırlıklı drama çalışmaları planlanmalıdır. Çocukların canlandırılacak olayı ‘mış gibi’ yapması dramada rahatlamalarına imkân tanıyacaktır (Gönen ve Dalkılıç, 2017).

III. Değerlendirme- Tartışma: Bu aşamada, yaratıcı dramanın bittiğini artık çocuk algılar. Değerlendirme, tartışma yöntemi ile ilerleyebilir. Soru-cevap şeklindeki etkileşimin başlaması değerlendirme çalışmasının varlığını gösterir (Akyol ve Pekdemir, 2018).

Yaratıcı dramada elde edilen sonuçlar bu aşamada değerlendirilir. Sürecin özü, önemi, niteliği hakkında duygu ve düşüncelerin paylaşıldığı ve tartışıldığı aşamadır. Yaratıcı dramanın doğasına ilişkin rol içinde (örneğin, “Bugün drama çalışmasında ne oldu biliyor musun?”) veya rol dışında çeşitli yazı türlerini kullanarak (mektup yazma, afiş hazırlama gibi) gerçekleştirilebilir. Bu şekilde yapılan değerlendirmelerde katılımcılar duygu ve düşüncelerini drama liderine daha kolay aktarırlar (Adıgüzel, 2021).

Küçük yaş grubu çocuklarda alternatif değerlendirme köşeleri oluşturulabilir. Örnek köşe, ‘Oyunda yeni sözcükler ve anlamlarını öğrendim.’ bu şekilde hazırlanabilir. Değerlendirme için ayrılan süre yaş gruplarına göre planlanmalıdır. Yaş büyüdükçe ayrılan sürede doğru orantılı bir şekilde büyümektedir. Çünkü yaş büyüdükçe çocukların bir olaya odaklanma süreleri artmaktadır ve tartışmak daha anlamlı hale gelmektedir. Genel olarak tartışmanın amacı, oynanan probleme çözüm yolları bulmaktır (Gönen ve Dalkılıç, 2017).

Yaratıcı Dramada Kullanılan Teknikler ve Süreçsel Drama Yaklaşımı

Doğaçlama: Yaygın bir metne bağlı olmadan, aniden gelişen bir olay olarak tanımlanan doğaçlama; yaratıcı dramada yaratıcılığın en çok ortaya çıktığı çalışmadır. Doğaçlama çalışmaları süreç içinde yazılı bir metne bağlı kalmadan zihinsel egzersizlerle gerçekleşir (Üstündağ, 1998).

Drama çalışmalarında süreç ile ürün birbirinden ayrılmaz parçalardır. Doğaçlama sürecinde ortaya çıkanlar kişiye özgü ürünler olduğu için başkası tarafından tekrarı mümkün değildir. Doğaçlama tekniği objeye dayalı doğaçlamalar, karaktere ilişkin doğaçlamalar, tekli, ikili, üçlü ve tüm grup yapılan doğaçlamalar ve tamamlamaya dayalı doğaçlamalar şeklinde sınıflandırabiliriz (Adıgüzel, 2021).

Okul öncesi dönemde bu teknik, çocukların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmelerine, empati kurmalarına ve kendilerini ifade etmelerine yardımcı olur. Çocuklar, doğaçlama yaparken duygularını, düşüncelerini ve yaratıcılıklarını kullanarak yeni dünyalar yaratırlar. Doğaçlama tekniği, dramanın temel taşıdır. Bu tekniğin oyun şeklinde uygulama yapılması, çocuklara eğlenceli ve öğretici deneyimler sunar. Örneğin; bir kutuyu roket aracı olarak hayal edilmesi istenir; çocuk, roketin kalkış anını, uzaydaki duruşunu ve tekrar inişini canlandırır. Bu canlandırma, objeye dayalı bir doğaçlamadır. Böylece çocuk, kendini anlık yaratıcı bir biçimde ifade eder.

Rol Oynama: Yaratıcı drama etkinlikleri, doğaçlama tekniğinin aracılığıyla rol oynamayı içerir. Erken çocukluk döneminde, rol oynama tekniklerine çocuğun yakın çevresinden başlamak gerekir. Çocuk tanıdık çevre sayesinde kendini özgürce ifade edebilme olanağı tanır. Aynı zamanda çocuk, çekingenliklerinden kurtulur. Bu süreçte drama liderinin rol alması faydalı olacaktır. Drama lideri, yaş gruplarına göre bazen çocuğa söylemesi gereken sözleri hatırlatan bazen de ön bilgi vererek yönlendirici konumda olmalıdır. Ortaya çıkan sonuç ne olursa olsun, performans alkışlanmalı ve cesaretlendirilmelidir (Akoğuz ve Akoğuz, 2019).

Erken çocukluk döneminde, rol oynama teknikleri çocukların sosyal becerilerini artırmasını ve kendilerini ifade etme becerilerini yeteneklerini geliştirir. Bu süreçte, doğaçlama tekniği önemli bir köprü görevi görür. Örneğin; drama lideri, ormanda yaşayan hayvanların resimlerinden oluşan bir torba uzatır. Çocuklar torbanın içinden kart seçerler. Drama lideri, çocukların role girmesini kolaylaştırmak için örnek bir senaryo başlatır. Çocuklar, seçtikleri karta göre senaryoyu devam ettirirler. Bu süreçte, drama lideri yönlendirici sorular sorarak çocukların role dair düşünmesini teşvik eder.

Öğretmenin Rol Oynaması: Yaratıcı drama eğitmeni/lideri, planlanan drama sürecinde yönergeler sayesinde grubun yönlendirilmesini sağlar. Drama liderinin aktif bir şekilde rol alması, çocuklarda güvenli bir ortam yaratıp, duygu ve düşüncülerini rahatça ifade edebilmelerini ve sorumluluk almalarını sağlayacaktır (Bengi, 2024). Örneğin; ‘Drama lideri, ormanda çok korkunç bir şey olacak! Hep birlikte korkmuş bir şekilde nasıl hareket edeceğimizi ve ne söyleyeceğimizi düşünelim. Hadi, hep birlikte bu duyguyu canlandıralım ve hepimiz korkmuş gibi hareket edelim!’ şeklinde bir yönerge vermesi, çocukların etkinliği daha net anlamasını sağlar. Aynı zamanda çocuğun kendini güvende hissetmesini sağlar.

Rol Değiştirme: Moreno’ya göre rol değiştirme, ruhsal gelişim süreci içinde yer alır. Bu bağlamda, psikodrama tekniğinde de sıkça kullanılan rol değiştirme bireyi iyileştirme, duygulardan arınma amacıyla kullanılmaktadır. Erken çocukluk döneminde çocuk, başkasının üstlendiği rolü üstlenip, oynaması aldığı rolde kendini görüp tanımasına yardımcı olur. Her değişen roldeki yansımayı hissedip, olayların yenilenmesi sağlanır (Adıgüzel, 2021)

Çocuklar, başkalarının rollerini üstlendiklerinde, o kişinin duygu ve düşüncelerini anlamaya başlarlar. ‘Drama lideri, ‘şimdi herkes kaplan olsun. Sonra sırasıyla herkes yılan, sincap gibi farklı rolleri üstlensin. Sırasıyla o hayvanlar gibi hareket edelim!’ diyebilir.’ Böylece çocuklar sırayla tüm hayvanların duygularını ve davranışlarını anlamaya çalışır.

Pantomim: ‘Mim’ olarak bilinen pantomim, söz olmadan sadece hareket, taklit, mimik ve jestlerle gerçekleştirilmelidir. Çocuğa verilen rol tamamen vücut dili ve yüz ifadeleriyle anlatılmak zorundadır. Bazen müzik ve kostümler kullanılarak destekleyici bir anlatım gerçekleştirilebilir (Akoğuz ve Akoğuz, 2019). Bu teknik, çocukların gözlem becerilerini geliştirmesine yardımcı olur. Müzik ve kostümlerle desteklenen pantomim çalışmaları, çocukların eğlenerek öğrenmelerini sağlar. Drama lideri; ‘Şimdi müzikle birlikte ormanda hayvanların canlandırmasını yapacağız. Herkes bir hayvan olacak ve müzikle birlikte hareket edecek. Burada drama lideri, duygularını daha net kontrol edebilmesi için müziği durdurup komutlar verebilir. Şimdi herkes üzgün olsun, şimdi mutlu... gibi.’ etkinlik yaptırabilir.

Sıcak Sandalye: Bu teknik, drama süreci içerisinde grup üyelerinden birinin sandalyeye oturarak, diğer üyelerin bu kişiye soru sorması sağlanır. Süreç sonunda sandalyede oturan kişinin duyguları hakkında karar vermesine ve duygularının açığa çıkmasına olanak tanınmış olur. Bu teknikte dikkat edilmesi gereken noktalardan bir tanesi katılımcısı sayısıdır. Sürecin sorunsuz ilerleyebilmesi ve etkinliğin yarıda kesilmemesi için katılımcı sayısına göre zaman planlaması yapılmalıdır (Sayim, 2021).

Erken çocukluk döneminde, bu teknik çocukların yaşlarına ve gelişim düzeylerine uygun şekilde basitleştirilerek yapılmalıdır. Öncelikle, çocukları küçük bir daire şeklinde oturatarak, etkinliğe başlayalım. Sonra drama lideri, soru sormaya başlar. Ancak, sorular basit ve açık uçlu olmalıdır. Bu süreçte zamanı iyi yönetmek önemlidir. Her çocuğa eşit süre vermek için zaman planlanmasına dikkat edilmelidir. Aynı zamanda pozitif bir çevre oluşturarak katılımları teşvik edilmeli, düşüncelerine saygı gösterilmelidir.

Fotoğraf Anı/Donuk İmge: Donuk imge tekniği, katılımcıların bireysel veya küçük gruplar halinde, hareketsiz, sessiz ve sözsüz bir şekilde kendi bedenlerini kullanarak görüntü oluşturmalarıdır (Adıgüzel, 2021). Fotoğraf anı ise, canlandırma esnasında o anın fotoğrafını çekme şeklinde ilerleyen bir tekniktir (Akyol, 2017). Donuk imgede grup üyeleri görüntüleri kendi vücutlarını kullanarak kendileri hazırlarken; fotoğraf anında hazırlık yapılmaz, anın içinden bir kare seçilir ve kendiliğinden ortaya çıkar (Adıgüzel, 2021).

Donuk imge ve fotoğraf anı teknikleri, okul öncesi dönemde çocukların beden farkındalığını arttırmak, duygusal ifadelerini geliştirmek ve sosyal etkileşim becerilerini güçlendirmek için faydalıdır. Bir etkinlikle, donuk imge ve fotoğraf anı tekniklerini kullanarak konuyu özetleyelim. Donuk imgede; drama lideri, çocuklarla ormanda hayal ettikleri bir anı canlandırmalarını ister. ‘Şimdi ormandaki bir ağacın yanında sessizce duralım ve büyük bir ağaç gibi donakalalım.’ Burada çocukların bedenlerini kullanarak duygularını ve doğayı ifade etmeleri sağlanır. Ardından, fotoğraf anı tekniğine geçelim. ‘Şimdi hep birlikte ormanda yürürken birden fırtına çıktı! Herkes korkmuş bir şekilde poz versin. Sadece korkmuş gibi durun ve hiç hareket etmeyin. Ben de o anı fotoğraflayacağım.’ Bu aşama, çocukların duygu ve hareketlerini anlık olarak yansıtmalarını sağlar, aynı zamanda onların doğadaki farklı durumlara nasıl tepki vereceklerini ve keşfetmelerine olanak tanır.

Sosyodrama: Drama eğitmeni, yönerge doğrultusunda grubun ortak sorunlarını dile getirmesini sağlar. Bu sorun çerçevesinde grup üyeleri duygu ve düşüncelerini dile getirir. Böylece grup üyelerinin, gerçek hayat deneyimleri yaşamasını sağlar. Grup üyeleri, başka rollere girerek, duygularını tanımaya çalışırlar (Becerikli, 2002).

Dedikodu Halkası: Yaratıcı drama sürecinde planlanan, bir söylentinin kişiden kişiye aktarılmasıyla yayılmasıdır. Konu yayıldıkça çarpıklaşmaya başlamaktadır. Dramanın ilerleyen süreçlerinde içinde oluşan gerginlikleri ortaya çıkarmasında yardımcı olacak bir tekniktir (Somer, 1994, aktaran Bengi, 2024). Okul öncesi dönemde, bu tekniğin doğru kullanılması önemlidir.

Drama lideri, çocuklara ormanda tavşanın büyük bir çiçek bulduğu hikayesini anlatır. Çocuklar sırayla bu bilgiyi birbirlerine aktarırken, her biri küçük değişiklikler yapar. Etkinlik sonunda, drama eğitmeni başlangıçtaki doğru bilgi ile sonrasındaki değişen hikâyeyi karşılaştırır ve çocuklara bilginin nasıl çarpıtıldığını sorar. Bu etkinlik, çocukların doğru bilgiyi paylaşmasına ve dedikodunun nasıl yayıldığını öğretirken, iletişim becerilerinden daha dikkatli olmalarını sağlar.

Rol içinde yazma: Yaratıcı drama etkinliklerinde incelenen olay örgüsü ışığında, role giren kişinin ağzından çıkanları bir mektup, rapor, kartpostal gibi yazı araçlarına dönüştürmesidir. Çocuklar bu etkinli bireysel ya da grup şeklinde planlayabilir (Akyol ve Pekdemir, 2018). Örneğin, ormanda bir hayvanla canlandıran çocuk, o hayvanın gözünden yaşadığı bir olayı yazarak empati kurmayı öğrenir. Bu etkinlik, çocukların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirir ve kendilerini özgürce ifade etmelerine olanak tanır.

Rol Koridoru: Rol koridoru tekniği, drama sürecinde bir rolü hem devam ettirmek hem de o role yeni bakış açıları kazandırmayı sağlar. Katılımcılar, karşılıklı olacak şekilde bir koridor oluşturur. Koridoru oluşturan bir duvardaki katılımcı sayısı diğer duvardan bir fazladır. Örneğin, on üç kişilik bir grupta bir duvarda altı kişi yer alırken diğer duvarda yedi kişi yer alır. Eşleştirme yapıldığında son kişi eşsiz kalır. Lider, koridorun başında olan iki kişiye bir olay verir ve bu iki kişi bu olayı canlandırmaya başlar. Liderin ‘değiş’ emri üzerine ikili arkaya geçerek yeni bir eşleştirme oluşturur. Süreç tüm katılımcıların olayı canlandırılmasıyla son bulur (Akyol, 2017).

Bölünmüş ekran: Drama sürecinde, grup üyeleri farklı zaman dilimlerine ait birden fazla sahne tasarlarlar. Bu tasarlanan sahneler ikili ya da daha fazla parçalara bölünmektedir. Bu elde edilen sahnelerin bütünlüğü bozulmadan, ileri ya da geriye doğru bir akış sağlanarak sahnelenir (Adıgüzel, 2021). Bu teknik, okul öncesi dönemde çocukların zaman kavramını ve sıralama becerilerini geliştirmelerini yardımcı olur. Çocuklar, farklı zaman dilimlerine ait sahneler tasarlarlarken, bir olayın önceki ve sonraki anlarını birbirlerine bağlamayı öğrenirler. Bu süreç, çocukların hem yaratıcı düşünme becerilerini hem de zaman sıralama anlayışlarını geliştirir.

Psikodrama: Psikodrama, danışanların yaşam deneyimlerini ifade etmelerini sağlamak için dramatizasyon, rol oynama ve doğaçlama gibi teknikleri kullanır. Psikoterapi sıklıkla tercih edilen bir uygulamadır. Psikodrama, çoğunlukla sahne alanı içinde kullanılan araç gereçleri de kullandığı için tiyatroyla iç içedir. Psikodrama grup terapisi, geçmiş yaşantılardaki olayları zihinsel süreçleri kullanarak yeniden canlandırılmasıdır. Grup üyeleri yaptıkları değerlendirmede, geçmiş ve günümüz arasında bir köprü kurma fırsatı yakalar (Anjelly Lopuhaa, 2021).

Düşünce Takibi: Bu teknik, üstlenilen rolün duygu ve düşüncelerini aktarmayı sağlayan bir tekniktir. Donuk imge ya da fotoğraf karesinde bu teknik çok sık kullanılmakta olup, ne hissettiklerini ifade ederken estetik bir çalışma ortaya konmuş olur (Somers, 1994, aktaran Bengi, 2024).

Düşünce takibi tekniği, çocukların rol oynama süreçlerinde duygu ve düşüncelerini daha derinlemesine keşfetmelerine olanak tanır. Okul öncesi dönemde, bu teknik çocukların duygusal zekalarını geliştirmelerine yardımcı olur.

Heykel Formu/Tablo oluşturma: Yaratıcı drama çalışmalarında grup üyelerinden biri diğer grup üyelerinden oluşan küçük gruba ya da grubun bütününe belli bir hedef doğrultusunda bir tablo verir. Grup üyeleri bu tekniği uygularken kullandıkları araç tamamen kendi bedenleridir. Kendi bedenlerini iletişim aracı olarak kullanırlar. Bu bağlamda hayal gücüyle bedeni arasında bir aktarım sağlanır. Grup olarak heykel ve tablo oluşturma süreçleri, yaratıcı drama tekniğinin temelini oluşturan tamamlayıcı etkinliklerdir (Adıgüzel, 2021).

Okul öncesi dönemde çocukların yaratıcılıklarını, yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeleri için önemli bir araçtır. Bu teknik, çocukların bedenlerini iletişim aracı olarak kullanmalarını sağlar. Örneğin, bir orman temalı etkinlikte, çocuklar birbirlerine yardımcı olarak, farklı hayvan karakterlerini bedenleriyle canlandırarak hem duygusal hem de yaratıcı becerilerini geliştirirler. Aynı zamanda grup içerisinde iş birliğini ve etkileşimi teşvik eder. Bu yönüyle çocukların hem bireysel hem de grup olarak kendilerini ifade etmelerini sağlar.

Sanat Eğitimi Uygulamaları

Öğretmen sanat eğitimi çalışmaları planlanırken;

- Malzemelerin hazırlanması, çocukların sanat etkinliğine başlamadan önce kullanacakları malzemeler belirlenmelidir. Öğretmen, bu malzemelerin nasıl kullanılması gerektiğini göstermelidir.
- Ortamin hazırlanması, sanat etkinlikleri zaman alan etkinliklerdir. Bu yüzden öğretmenin günlük programda ne kadar süre ayıracağına dikkatli bir şekilde planlanmalıdır. Sanat etkinlikleri sadece sınıf ortamında değil, açık hava etkinliği şeklinde de planlanabilir.
- Çocuklarla iletişim kurma, sanat eğitimi ile güçlendirilebilir. Çünkü sanat eğitimi, çocukların duygu ve düşüncelerini aktardıkları ve yeni kavramlar öğrendikleri etkinliklerdir. Yapılan etkinlikler hakkında çocuklara sorular sorarak sık sık tartışmalar yapılmalıdır.
- Çocukların sanat çalışmalarının değerlendirilmesi, şu boyutta ele alınmalıdır. Her çocuğa resminin değerli ve özel olduğu hissettirilmelidir. Çocuğun kendi gözünde yaptığı resim çok değerlidir; bu sebeple ‘güzel’ ya da ‘çirkin’ diye nitelendirilmemelidir. Çocukların yaptıkları resimlerin sergilenmesi, eserlerinin değerli ve kabul edildiği anlamı taşır (Ulutaş ve Ersoy, 2004).

Maarif Programı Sanatsal Uygulama Yapma: Sanat eğitiminin amacı çocukların sanatsal düşünme becerilerini destekleyerek, kendilerini yaratıcı ve özgün bir şekilde ifade etmesidir. Sanat etkinliklerinde çocuğa farkındalık kazandırmak için farklı sanat dallarını ve türlerini, sanatçıları tanımalarına ve sanat akımları sohbet etmek çocuğu düşünmeye teşvik edecektir. Ayrıca drama, pandomim, hikâye canlandırma ve rol oynama gibi teknikleri kullanarak çocukların sözel ve sözel olmayan ifade ediş biçimlerine ve olaylara farklı bakış açıları geliştirmeyi hedefler. Sanat etkinliklerinde önemli olan ürün değil, süreçtir (MEB, 2024).

Sanat Türleri

Okul Öncesinde İki ve Üç Boyutlu Sanatsal Çalışmalar: Sanat eğitimi, günümüzde okul öncesi eğitimin temelini oluşturarak önemli bir konumdadır. Okul öncesi eğitimde yapılan iki ve üç boyutlu çalışmalar, çocuğun sanatsal gelişimini büyük ölçüde etkilemektedir. İki boyutlu çalışmaların temelini çizim ve boyama teknikleri oluşturmaktadır. Genellikle düz bir yüzey üzerine pastel, kuru boya, sulu boya ve baskı teknikleriyle yapılan çalışmalardır. Üç boyutlu çalışmalar, kil, tahta, metal, taş gibi malzemeleri kullanarak yapılan sanat etkinlikleridir (Toprak, 2016).

Okul Öncesinde Seramik Eğitimi: Okul öncesinde seramik sanatıyla ilgilenen çocukların yaratıcılıkları gelişir bununla birlikte özgün bir ürün ortaya çıkarma becerisi de gelişir. Kil; doğada her an bulunabilen bir üründür. Okul öncesi dönemde yoğurma malzemesi çocuğun keşfetmesi için önce zaman tanınır. Keşfettikten sonra çocuğun kendini özgürce ifade edebileceği bir ortam yaratarak özgün ürünler ortaya koymasına olanak yaratır (Öztürk, 2021).

Okul Öncesinde Artık Materyal Kullanımı: Kaynakların sınırlı bir şekilde kullanıldığı bu dönemde atıkları yeniden kullanılabilir ya da dönüştürmek çok kıymetlidir. Ülkemizde cam, kâğıt, metal ve plastik gibi atıklar tekrar işlenir. Geri dönüşüm israfın önüne geçmek için önemlidir (Büyüksaatçi vd., 2008).

Erken çocuklu döneminden itibaren çocuklara sürdürülebilir çevre ile ilgili farkındalık kazandırmak gerekmektedir. Bu farkındalık enerji kaynaklarını düzgün kullanmasına teşvik edecektir (Yaşar vd., 2012).

Sanat eğitiminde dönüştürülmek üzere kullanılan bu malzemelerin öncelikle tehlikesiz ve temiz olması gerekmektedir. Öğretmen bu tür malzemelerin kullanım alanlarına göre sınıflandırılmasını yapması gerekmektedir (Toprak, 2016).

Erken Çocuklukta Yaratıcı Drama ve Sanat Eğitiminin uygulamaları

Erken Çocuklukta Yaratıcı Drama Uygulamaları

STEM ve Yaratıcı Drama: Günümüzde STEM yöntem tekniklerine araştırmalar yoğunlaşmıştır. STEM çalışmalarının amacı çocukta problem çözme becerini geliştirmek, bir grup içinde iş birliği şeklinde çalışmasına olanak tanımak ve çocukta sorumluluk becerisini geliştirmeyi hedeflemektedir. Erken çocukluk döneminde, STEM uygulamalarında yaratıcı dramadan faydalanmak için liderin içeriğe uygun etkinlik planı hazırlaması gerekmektedir. Yaratıcı dramanın değerlendirme aşamasında fen ve matematik bilimleri, teknoloji ve mühendislik gibi alanlarla etkileşimli olarak bir ürün koyması istenebilir. Böylece, yaratıcı drama ve STEM uygulamaları bir araya gelerek zengin bir öğrenme ortamı oluşturur (Özsoy, 2017).

Çevre eğitimi ve yaratıcı Drama: Okul öncesi dönemde verilen çevre eğitimi, çocuğa yaşadığı çevre ile ilgili farkındalık kazandırmayı hedeflemektedir. Yaratıcı drama, doğaçlama ve rol oynama gibi teknikleri kullanarak çocuğun yaşadığı çevreyle ilgili empati kurmasına olanak tanır. Yaparak ve yaşayarak kazanacakları bu deneyimde, neler yapacakları hakkında merak duygularının gelişmesini sağlar. Canlandırma çalışmalarına daha istekli katılmalarına olanak tanır (Aydın ve Aykaç, 2016).

Yaratıcı Drama yoluyla Değerler Eğitimi: Yaratıcı drama, çocuklara verilmek istenen hedefleri eğlenceli ve kalıcı bir öğrenme ortamında gerçekleştirmektedir. Erken çocukluk döneminde çocuğa kazandırılması gereken en önemli hedeflerden biri de değerler eğitimidir. Değerler eğitimi, bireyin topluma karşı sorumluluklarını geliştirerek daha yararlı ilişkiler kurmasına olanak tanıyan bir eğitimidir. Okul öncesi dönemde değerler eğitiminin hedeflerinin gerçekleştirilmesi olumlu yönde bir gelişim göstermektedir. Çocuklar yaratıcı dramayla inşa ettikleri ilişki sayesinde, deneyimler kazanmaktadır (Kaya ve Antepli, 2018).

Fen Eğitimi ve Yaratıcı Drama: Çocuk çevresini merak duygusuyla keşfetmeye çalışır ve yaşadığı dünya hakkında her gün yeni sorular sorar. Çocuğun yeni yaşantılar kazanması için en güzel öğrenme yaklaşımı yaparak ve yaşayarak öğrenmedir. Fen eğitimi eğlenceli ve zevkli hale getirmek için çocukların aktif katılım gerçekleştirmesi gerekir. Fen eğitiminde yaratıcı dramanın kullanılması bu noktada önemlidir. Çocuk yaşadığı problemlere çözümler üretir ve anlaşılması güç olan kavramlarla ilgili deneyimler kazanır (Gönen ve Dalkılıç, 2017).

Erken Çocuklukta Sanat Eğitimi Uygulamaları

İfade Edici Sanat Terapisinde Teorik Yaklaşım: Sanat terapisi, insanların kendilerini iyileştirmelerine, tedavi etmelerine ve ruhsal durumlarını anlamalarına yardımcı olan bir yaklaşımdır. Sanat terapisinde insanların kendilerini ifade etmek için renk, doku ve medya kullanılır. Sanat terapisi, tek başına kullanılabileceği gibi diğer tedavi yöntemleriyle de kullanılabilir. Sanat terapisi, kişilik bozukluklarının farkına vararak kişinin ana odaklanmasına sağlar ve fiziksel farkındalıkları ilişkilendirilmesine yardımcı olur (Kar vd., 2024).

İfade edici sanat eğitimi anlamak için hem bilinen iki yaklaşım vardır. Çözüm odaklı kısa sanat terapisi (SFBAT), ergenlerin gelişimlerinden doğan ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan yaklaşımdır. Ergen ve terapist tarafından doğru teknikler seçilerek, sanatsal bir ürün ortaya

koymaya çalışılır. Kişi merkezli ifade edici sanat terapisi (PCEAT), sanat eğitiminin iyileştirici yönlerine vurgu yapan, çok yönlü bir terapidir. Hareket, çizim, boyama, heykeltıraşlık, müzik le ifade etme, doğaçlama ve danışanım duygularına ifade etmesini sağlayan destekleyici bir yaklaşımdır. Bu süreçte terapist sadece dinler, danışana motive olması için teşvik eder (Sesar vd., 2022).

Okul öncesi dönemde verilen sanat eğitimi, çocuğun tüm gelişim alanlarını desteklemeyi amaçlarken onların iç iç dünyasını anlamamıza olanak tanır. Sanatla uğraşmak, ortaya yeni ürünler koymak, estetik duygusunun gelişimine katkı sağlar. Aynı zamanda sağlıklı bireyler yetişmesine olanak tanır (Eren, 2015 aktaran Yıldız, 2021).

Yaratıcı Drama ve Sanat Eğitiminin Erken Çocukluk Dönemindeki Önemi

Yaratıcı Dramanın Erken Çocukluk Dönemindeki Önemi

Yaratıcı drama, erken çocukluk dönemindeki çocukların gelişimlerine çok yönlü destekleyerek, bütüncül bir yaklaşım benimsemektedir. Çocukların iletişim kurma, sözel ve sözel olmayan ifade etme becerilerinin gelişimi, hayal güçlerini besleyerek desteklenebilir. Katılımcıların geçmişle şimdi arasında bir köprü inşa etmesi, yaşantılara farklı bakış açılarıyla bakmasına olanak tanır. Dramada karşılaşılan karmaşık bir problem, bireyde üst düzey eleştirel düşünme becerilerini geliştirir. Drama bir grup çalışmasıdır. Grup üyeleri, grup içerisinde nasıl davranması gerektiğini öğrenir. Grup içinde dili doğru ve etkili kullanmaya çalışır. Çocuğun bir olaya dikkatini toplamasını, odaklanmasını destekleyici bir yöntemdir (Akoğuz ve Akoğuz, 2019).

Sanat eğitiminin erken çocukluk dönemindeki önemi

Erken çocukluk döneminde sanat eğitimi, günümüzde daha çok artmıştır. Yapılan araştırmalara göre, sanat eğitimi çocuğun gelişimine olumlu katkı sağladığı yönündedir. Bu nedenle, erken çocukluk döneminde kullanılan sanat eğitiminin yaratıcılıklarını destekleyecek türde düzenlenmelidir. Erken yaşta verilen sanat eğitimi, çocuğun yakın çevresine daha iyi anlamasına, kendine güvenmesini ve üretken bir birey haline gelmesine imkân tanınmaktadır (Öztürk, 2019).

Sonuç

Yaratıcı drama ve sanat eğitimi, erken çocukluk döneminde çocuğun tüm gelişim alanlarını (bilişsel, duygusal, sosyal ve motor) bütüncül bir biçimde ele alan eğitim araçlarıdır. Yaratıcı drama, çocuklara güvenli bir ortam oluşturarak, gerçek yaşam deneyimleri kazanmalarına olanak tanır. Aynı zamanda çocuğun empati, iletişim, problem çözme gibi becerilerinin de destekler. Çocukların süreç içerisinde bireysel farklılıklarının farkına varılmalı, her çocuğun özel olduğu unutulmamalıdır. Sanat eğitiminde de her çocuğun bir tebeşir izi vardır. Bu yüzden çocukların yaptıkları eserler değerlendirilirken dikkatli davranılmalıdır. Her iki yaklaşımda da değerlendirme çocuğun gelişim alanlarını destekleyecek şekilde olmalı ve yargılanmamalıdır. Sanat eğitiminde farklı malzemelerle çalışmak, çocuğun ince kas motor gelişimine katkı sağlar. Aynı zamanda soyut düşünme becerisini de destekler. Her iki eğitimin de ortak noktası, çocukların aktif rol almasının ve çocuğun gelişiminin bütüncül bir şekilde desteklenmesinin önemli olduğudur.

Etik Bildirimi

Yazarlar, aralarında ya da herhangi bir kişi ve/veya kurum ile ilgili çıkar çatışması bulunmadığını, tüm araştırmacıların çalışmaya eşit katkı sunduğunu beyan eder. Yazarlar ayrıca araştırma sürecinde tüm etik kurallara uyduklarını belirtir.

Bu araştırma için; ☒ Etik kurul iznine gerek yoktur.
☐ Üniversitesi Etik kurulundan izin alınmıştır.
Tarih: .../.../.... Sayı:

Kaynakça

- Adıgüzel, Ö. (2021). *Eğitim yaratıcı drama* (7.baskı). Yapı Kredi.
- Akoğuz, A., ve Akoğuz, M. (2019). *Okul öncesi ve ilköğretim için uygulamalı drama etkinlikleri: Yaratıcı drama etkinlikleri* (5.baskı). Final Kültür Sanat.
- Akyol, A. K. ve Pekdemir, D. Z. (2016). Dramanın bileşenleri ve aşamaları. S. Erdoğan (Ed.), *Çocuk ve Drama* içinde (s. 44-64). T.C. Anadolu Üniversitesi.
- Akyol, K.A. (Ed.). (2017). *Okul öncesi eğitimde drama*. (4.Baskı). Hedef.
- Ayaydın, A. (2010) Okul öncesi dönemde görsel sanatlar eğitiminin bireye kazandırdığı değerler [The values visual arts education gain to individual in preschool period]. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 187-198.
- Aydın, Ö., ve Aykaç, N. (2016). Yaratıcı drama yöntemi ile verilen eğitimin okul öncesi öğrencilerin çevre farkındalığına etkisi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 11(1), 1-16.
- Balıkçı, T. (2001). *Sanat eğitiminde drama ve yaratıcılığın önemi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Niğde Üniversitesi.
- Becerikli, S. Y. (2002). Kurum içi halkla ilişkiler faaliyetleri için alternatif bir yöntem: sosyodrama. *Selçuk İletişim*, 2(3), 138-148.
- Bengi, Ş.N. (2024). *Okul öncesi dönemde yaratıcı drama eğitiminin 5-6 yaş grubu çocukların öz düzenleme becerilerine ve benlik algıları üzerine etkilerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Büyükkazaz Öztürk, E. (2019) *Okul öncesi çocuk gelişiminde sanat eğitiminin yeri ve önemi* [Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi]. Trabzon Üniversitesi.
- Büyüksaatçi, S., Küçükdeniz, T. ve Esnaf, Ş. (2008). Geri dönüşüm tesislerinin yerinin gustafson-kessel algoritması-konveks programlama melez modeli tabanlı simülasyon ile belirlenmesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, (13), 1-20.
- Diğler, M., Aslan, M., Yıldız, E. M., Akalın, T., Atalay, M. C., Tandırlı, E., Aksoy, M., Soylu, R., Kanat, S., İpek, S. E., Kızılırmak, B. (2021). *Çağdaş sanat eğitiminde temel tasarım*. Pegem Akademi.
- Englebright, J., & Schirmacher, R. (2018). Çocuklarda sanat ve yaratıcılığın gelişimi (N. Aral ve G. Duman, Çev.; 7. Baskı). Nobel.
- Gezer, Ü. (2019). Çağdaş sanat ve tasarım eğitiminde görsel tasarım öğeleri ve ilkeleri. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(40), 595-614.
- Güngör, Ş. (2010). Görsel kompozisyonun bir öğesi olarak çizgi. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi* (15), 85-100.
- Heathcote, D. (1970). How does drama serve thinking, talking, and writing? *Elementary English*, 47(8), 1077-1081. <http://www.jstor.org/stable/41387750>

- Heathcote, D. (1983). Learning, knowing, and languaging in drama: an interview with dorothy heathcote. *Language Arts*, 60(6), 695–701. <http://www.jstor.org/stable/41961521>
- Kar, A., Mishra, D., & Srivastaya, M. (2024). Therapeutic and expressive use of art therapy in children: A review, *Indian Journal of Positive Psychology*, 15(4), 497-503.
- Karagüven, M. H. Ü. (2015). Empati ve sosyal zekâ. *International Journal Of Social Science*, (34), 187-197. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2813>
- Kaya, Y., ve Antepli, S. (2018). Okul öncesi dönemde yaratıcı drama yoluyla değerler eğitimi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 13(2), 237-250.
- Lopuhaa, A.F. (2021). Psikodrama terapi. *Unpaywall. Center for Open Science*. https://osf.io/preprints/osf/zx5w3_v1
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2024). *Sanat alanı öğretmen kılavuz kitabı* (D. Acer Çakar ve C. Tutkun (Ed.), (s. 10-14). Milli Eğitim Bakanlığı. <https://tymm.meb.gov.tr/upload/kitap/okuloncesi/sanat-alani.pdf>
- Mumcu, A. (2021). *Biçimsel ve kavramsal bağlamda 1950 sonrası soyut resimde espas* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi.
- Özsoy, N. (2017). STEM ve yaratıcı drama. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 18(3), 633-639
- Özsoy, V., Mamur, N. (2019). *Görsel sanatlar öğrenme ve öğretim yaklaşımları*. Pegem Akademi.
- Öztürk, S.Y. (2021). *Okul öncesi çocuklarda 3 boyutlu seramik etkinlikleri üzerine bir durum çalışması* [Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Romanska, M. (2015). *The routledge companion to dramaturgy* (p. 1). Routledge.
- San, İ. (2008). Adlandırmayı değiştirmeyelim. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(5), 103-114.
- Sayım, M. (2021). *Yaratıcı drama etkinliklerinin empatik eğilim ve sosyal beceri düzeyine etkisi* [Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi]. Bartın Üniversitesi.
- Sesar, K., Dodaj, A., Vasilj, V., Sesar, D., Smoljan, İ., Mikulic, M. (2022). The creative art therapies in work with children and adolescents with traumatic experiences. *Central European Journal Of Paediatrics*, 18(1), <http://dx.doi.org/63-74>. 10.5457/p2005-114.319
- Syabova, B., & Dolinska, E. (2024). Creative drama in the school environment. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*, 14(2), 84-91.
- Toprak, M. (2016). Okul öncesinde iki ve üç boyutlu sanat etkinliklerine 6. ünite yönelik kuramsal. H. T. Ünalın (Ed.), *Çocukta sanat eğitimi ve yaratıcılık* içinde (s. 146-171). Anadolu Üniversitesi.
- Ulutaş, İ., ve Ersoy, Ö. (2024). Okul öncesi dönemde sanat eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12(1), 1-12.
- Üstündağ, T. (1998). Yaratıcı Drama Eğitim Programının Öğeleri. *Eğitim ve Bilim*, 22(107). 28-35. <https://eb.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5212/1359>.
- Yaşar, M. C., İnal, G., Kaya, Ü. Ü. ve, Uyanık Ö. (2012). Çocuk gözüyle tabiat anaya geri dönüş. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 30-40.
- Yazar, A., Çelik, M., ve Kök, M. (2007). Okul öncesi eğitimde yaratıcı dramanın çocuğun gelişim alanlarına etkisi. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 15-21.

Yıldız, F. Ü. (2021). Çocukluk ve sanat terapisi. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi (Journal of New Approaches in Education)*, 4(1),1-17.